EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 8.6.2023.
COM(2023) 304 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI,

kurā identificētas dalībvalstis, kurās pastāv risks, ka netiks sasniegts 2025. gadam noteiktais mērķrādītājs attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu, 2025. gadam noteiktais izlietotā iepakojuma reciklēšanas mērķrādītājs un 2035. gadam noteiktais mērķrādītājs attiecībā uz poligonos apglabātā atkritumu daudzuma samazināšanu

{SWD(2023) 175 final} - {SWD(2023) 176 final} - {SWD(2023) 180 final} -
{SWD(2023) 181 final} - {SWD(2023) 182 final} - {SWD(2023) 183 final} -
{SWD(2023) 184 final} - {SWD(2023) 185 final} - {SWD(2023) 186 final} -
{SWD(2023) 187 final} - {SWD(2023) 188 final} - {SWD(2023) 189 final} -
{SWD(2023) 195 final} - {SWD(2023) 196 final} - {SWD(2023) 197 final} -
{SWD(2023) 198 final} - {SWD(2023) 199 final} - {SWD(2023) 200 final}

1. IEVADS

Atkritumu pārvēršana resursos ir būtisks aprites ekonomikas elements. Pareiza atkritumus reglamentējošo ES tiesību aktu īstenošana ietver tādas atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas piemērošanu, kurā priekšroka tiek dota sagatavošanai atkalizmantošanai un reciklēšanai, bet atkritumu apglabāšana poligonā ir visnevēlamākais atkritumu apstrādes risinājums. ES mērķi attiecībā uz sadzīves atkritumu un izlietotā iepakojuma apstrādi ir noteikti, lai visās dalībvalstīs nodrošinātu saskaņotus centienus virzīties augšup atkritumu apsaimniekošanas hierarhijā.

Uzlabota veiktspēja atkritumu apsaimniekošanas jomā paātrinās pāreju uz aprites ekonomiku un veicinās to mērķu sasniegšanu, kas definēti aprites ekonomikas rīcības plānā "Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu"[1]; šie mērķi ir divkāršot ES apritīgo materiālu izmantošanas rādītājus, ievērojami samazināt kopējo radīto atkritumu daudzumu un līdz 2030. gadam uz pusi samazināt sadzīves atkritumu atliku daudzumu. Turklāt pareiza atkritumu apsaimniekošana ir būtiska, lai novērstu atkritumu rašanās negatīvo ietekmi uz vidi un veselību, kā arī sasniegtu mērķrādītājus, kas izvirzīti Nulles piesārņojuma rīcības plānā[2] attiecībā uz atkritumiem un jūras piedrazojumu.

Lai panāktu klimatneitralitāti, uzlabotu izejvielu piegādes drošību, ietaupītu enerģiju un samazinātu ES atkarību no trešo valstu importa, vienlaikus radot vietējās darbvietas un veicinot inovācijas jauno tehnoloģiju jomā attiecībā uz ilgtspējīgiem produktiem un materiālu apsaimniekošanu, ir svarīgi palielināt sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu, kā arī samazināt atkritumu apglabāšanu poligonā.

Lai labāk atspoguļotu ES vērienīgās ieceres pāriet uz aprites ekonomiku, 2018. gadā tika pieņemti vairāki grozījumi ES direktīvās atkritumu jomā, to vidū tālejoši mērķrādītāji gan attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai, reciklēšanu un apglabāšanu poligonā, gan attiecībā uz izlietotā iepakojuma reciklēšanu. Sadzīves atkritumi veido aptuveni 10 % no ES radīto atkritumu kopapjoma[3], bet tā ir viena no tām atkritumu plūsmām, kuru ir vissarežģītāk apsaimniekot tās daudzveidīgā sastāva, atkritumu radītāju lielā skaita un to apsaimniekošanas atbildības sadrumstalotības dēļ. Lielu daļu sadzīves atkritumu veido izlietotais iepakojums, kam ir būtisks apritīguma potenciāls.

Lai nodrošinātu šo vērienīgo mērķrādītāju labāku, savlaicīgāku un vienveidīgāku īstenošanu un paredzētu īstenošanas trūkumus, ar 2018. gadā pieņemtajiem ES noteikumiem tika izveidota agrīnās brīdināšanas ziņojumu sistēma, kuras nolūks ir atklāt trūkumus un ļaut veikt pasākumus pirms minēto mērķrādītāju sasniegšanas termiņiem. Saskaņā ar šiem noteikumiem Komisijai ir uzdots sadarbībā ar Eiropas Vides aģentūru sagatavot ziņojumus par dalībvalstu progresu, kas panākts minēto mērķrādītāju sasniegšanā.

Šajā kopsavilkuma ziņojumā ir novērtētas dalībvalstu izredzes sasniegt 2025. gada mērķrādītājus, kas izvirzīti Direktīvas 2008/98/EK par atkritumiem (Atkritumu pamatdirektīva)[4] 11. panta 2. punkta c) apakšpunktā un Direktīvas 94/62/EK par iepakojumu

[1] COM(2020) 98 final.
[2] COM(2021) 400 final.
[3] *Eurostat*
[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02008L0098-20180705

un izlietoto iepakojumu (Iepakojuma direktīva)[5] 6. panta 1. punkta f) apakšpunktā. Šie mērķrādītāji paredz, ka dalībvalstīm jāveic pasākumi, lai sasniegtu vismaz šādus parametrus:

- 55% sadzīves atkritumu sagatavošana atkalizmantošanai un reciklēšana,
- 65 % visa izlietotā iepakojuma apjoma reciklēšana, un
- iepakojuma atkritumu reciklēšanas mērķrādītāji attiecībā uz konkrētiem materiāliem: 75 % papīram un kartonam, 70 % stiklam, 50 % alumīnijam, 50 % plastmasai un 25 % kokam.

Ziņojumā ir sniegts arī provizorisks novērtējums par to, cik liela ir iespējamība, ka dalībvalstis sasniegs Direktīvas 1999/31/EK par atkritumu poligoniem (Atkritumu poligonu direktīva) 5. panta 5. punktā noteikto mērķrādītāju, t. i., līdz 2035. gadam samazināt sadzīves atkritumu apglabāšanu poligonā[6] līdz mazāk nekā 10 %. Ziņojumā ir apkopoti būtiskākie konstatējumi, galvenie ieteikumi dalībvalstīm, attiecībā uz kurām pastāv risks, ka tās nesasniegs dažus atkritumu apsaimniekošanas mērķrādītājus, un atkritumu apsaimniekošanas paraugprakses piemēri, kuru mērķis ir palīdzēt uzlabot atkritumu reciklēšanas veiktspēju. To papildina dienestu darba dokumenti, kuros iekļauta katrai valstij specifiska informācija un ieteikumi tām dalībvalstīm, kurās pastāv risks, ka attiecībā uz sadzīves atkritumu un visa izlietotā iepakojuma sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu 2025. gada mērķrādītāji netiks sasniegti, un kuri ietver:

- aplēsi, kādā mērā katrai dalībvalstij ir izdevies sasniegt minētos mērķrādītājus;
- to dalībvalstu sarakstu, attiecībā uz kurām pastāv risks, ka tās minētos mērķrādītājus attiecīgajos termiņos varētu nesasniegt, kopā ar attiecīgajām dalībvalstīm adresētiem atbilstīgiem ieteikumiem; un
- tādas paraugprakses piemēri, ko izmanto visā Savienībā un kas varētu palīdzēt virzīties uz minēto mērķrādītāju sasniegšanu.

Šā agrīnās brīdināšanas ziņojuma vajadzībām veiktais darbs ir balstīts uz pastāvīgu atbalstu un sadarbību starp Komisiju un dalībvalstīm attiecībā uz atkritumus reglamentējošo ES tiesību aktu īstenošanas uzlabošanu. Pēc atbilstības veicināšanas pasākumiem, kas sākās 2013. gadā[7], Eiropas Komisija 2018. gadā attiecībā uz vairākām atkritumu plūsmām publicēja vairākus ziņojumus par panākto progresu un īstenošanas problēmām[8], un šajos ziņojumos bija izklāstīti arī iespējamie pasākumi, kuru nolūks ir atbalstīt dalībvalstu centienus uzlabot atkritumu apsaimniekošanas veiktspēju[9]. Turklāt kopš 2017. gada Eiropas Komisija regulāri publicē vides politikas īstenošanas pārskatu (*EIR*), kas ir instruments, kura mērķis ir uzlabot ES vides tiesību aktu un politikas īstenošanu dalībvalstīs. Jaunākais *EIR* tika izdots 2022. gadā[10].

[5] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex%3A31994L0062
[6] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/TXT/?uri=CELEX%3A31999L0031
[7] *Implementation of the Waste Framework Directive (europa.eu)*.
[8] COM(2018) 656 final.
[9] https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/implementation-waste-framework-directive_en
[10] https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review_en#country-reports

2. METODIKA

Šis ziņojums izriet no plašas apspriešanās un sadarbības rezultāts, kurā ņēma dalību Eiropas Komisija, Eiropas Vides aģentūra, *Eurostat* un dalībvalstis. Novērtējums balstījās uz Eiropas Vides aģentūras izstrādātu metodiku, kuras pamatā bija dati par atkritumu apsaimniekošanu, kurus dalībvalstis iesniedza *Eurostat* saskaņā ar minētajās atkritumu direktīvās noteiktajām ziņošanas prasībām, kā arī tika ņemta vērā esošā un plānotā politika valstu līmenī un cita būtiska informācija. Tajā tika ņemta vērā arī pārskatīto valsts atkritumu rašanās novēršanas programmu pieņemšana, kā prasīts Atkritumu pamatdirektīvā.

Šis novērtējums ļāva Eiropas Vides aģentūrai[11] identificēt dalībvalstis, kuras varētu nesasniegt minētos mērķrādītājus. Eiropas Komisija un attiecīgā dalībvalsts turpināja apspriest izdarītos konstatējumus; tas ļāva apkopot papildu informāciju un pabeigt šā ziņojuma sagatavošanu. Lai informētu par šo iniciatīvu un apkopotu ieinteresēto personu viedokļus, tika izmantots uzaicinājums sniegt atsauksmes[12].

Šā ziņojuma pamatā ir jaunākie *Eurostat* dati, kas bija pieejami ziņojuma sagatavošanas posmā. Attiecībā uz sadzīves atkritumiem tika izmantoti 2020. pārskata gada dati, savukārt attiecībā uz iepakojuma atkritumiem — 2019. gada dati. Attiecībā uz iepakojumu tagad ir pieejami jaunāki dati — par 2020. gadu, un 5. iedaļā ir sniegts provizorisks novērtējums par to atbilstību šajā ziņojumā izdarītajiem secinājumiem.

3. VISPĀRĪGIE KONSTATĒJUMI

Dalībvalstu snieguma analīzē tika konstatētas vispārējās tendences atkritumu apsaimniekošanā un tika aplūkotas izredzes līdz 2025. gadam sasniegt mērķrādītājus attiecībā uz atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu.

Lielākā daļa dalībvalstu atkritumu apsaimniekošanas jomā nesen ir īstenojušas vai pašlaik īsteno reformas, kuru rezultātā līdz 2025. gadam un pēc tam palielināsies reciklēšanas rādītāji. Lai panāktu progresu, būtiska nozīme bija 2018. gada atkritumu apsaimniekošanas paketes īstenošanai un 2018. gada agrīnās brīdināšanas ziņojumā sniegto ieteikumu izpildei. Tomēr dažos gadījumos kavēšanās to piemērošanā ietekmē valstu sniegumu reciklēšanas jomā.

Atkritumu apsaimniekošanas veiktspējas ziņā dalībvalstīs joprojām pastāv būtiskas atšķirības. Dažās valstīs attālums līdz mērķrādītāju sasniegšanai ir ļoti liels un būs jāpieliek lielākas pūles, lai īstenotu reformas uz vietas (piem., attiecībā uz bioloģisko atkritumu apstrādi, dalītu savākšanu, datu kvalitāti). Tāpat ir arī pierādījumi, ka veiktspēju ietekmēja ārēji faktori, piemēram, Covid-19 pandēmijas laikā dalīta savākšana dažās dalībvalstīs tika samazināta vai pārtraukta. Vērojamas arī pazīmes, kas liecina, ka nesenais enerģijas cenu kāpums negatīvi ietekmē reciklēšanas darbības.

Kopumā saskaņā ar Eiropas Vides aģentūras veikto novērtējumu[13] **lielākajā daļā dalībvalstu pastāv risks, ka netiks sasniegti 2025. gadam noteiktie mērķrādītāji attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu**.

[11] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are
[12] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13511-Early-Warning-Report-on-Waste_lv
[13] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are

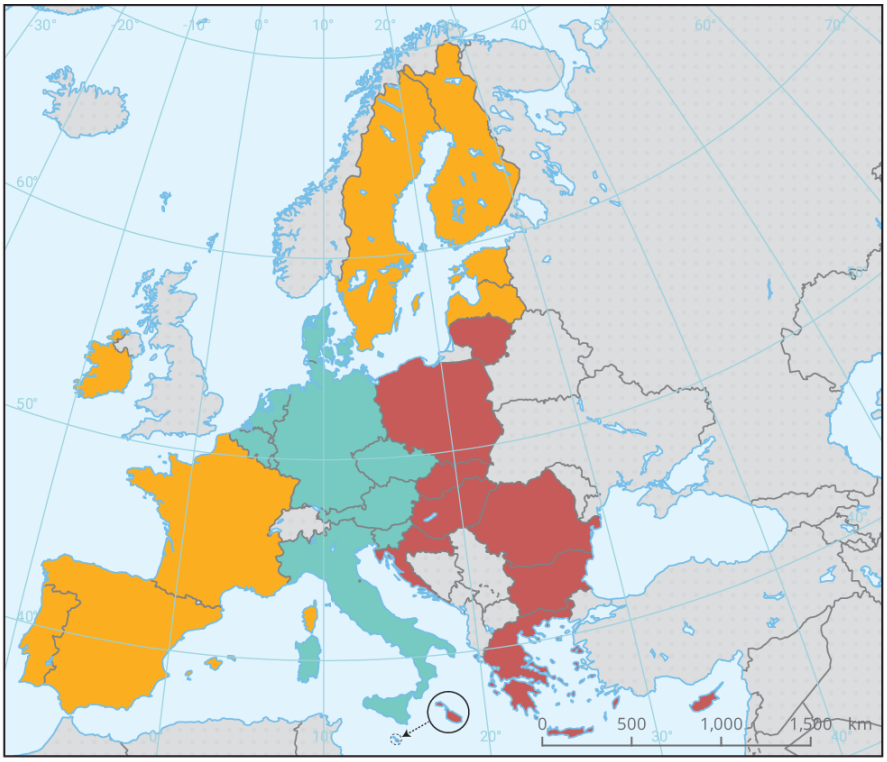
Konkrētāk, attiecībā uz mērķrādītāju līdz 2025. gadam sagatavot atkalizmantošanai un reciklēt 55 % sadzīves atkritumu un 65 % no visa izlietotā iepakojuma daudzuma:

— **9 dalībvalstis** — Austrija, Beļģija, Čehija, Dānija, Itālija, Luksemburga, Nīderlande, Slovēnija un Vācija — **ir ceļā uz abu mērķrādītāju sasniegšanu**;
— **8 dalībvalstīm** — Francijai, Igaunijai, Īrijai, Latvijai, Portugālei, Somijai, Spānijai un Zviedrijai — **pastāv risks, ka netiks sasniegts tikai sadzīves atkritumu mērķrādītājs**, bet nav riska attiecībā uz visa izlietotā iepakojuma mērķrādītāju;
— **10 dalībvalstīm** — Bulgārijai, Grieķijai, Horvātijai, Kiprai, Lietuvai, Maltai, Polijai, Rumānijai, Slovākijai un Ungārijai — **pastāv risks, ka netiks sasniegti ne sadzīves atkritumu, ne visa iepakojuma atkritumu mērķrādītāji 2025. gadam**.

Šim agrīnās brīdināšanas ziņojumam ir pievienoti dienestu darba dokumenti par dalībvalstīm, kurās pastāv risks, ka netiks sasniegts vismaz viens no šiem diviem pamata mērķrādītājiem (55 % mērķrādītājs attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu un 65 % mērķrādītājs attiecībā uz visa izlietotā iepakojuma reciklēšanu, kas ir jāsasniedz līdz 2025. gadam); tas atbilst iepriekš minētajai otrajai un trešajai dalībvalstu grupai[14]. Visām dalībvalstīm, kurās pastāv risks, ka netiks sasniegts izlietotā iepakojuma mērķrādītājs, pastāv arī risks, ka netiks sasniegts sadzīves atkritumiem noteiktais mērķrādītājs.

Jāatzīmē, ka, lai sasniegtu augstus rādītājus atkritumu atkalizmantošanas, sagatavošanas atkalizmantošanai un reciklēšanas jomā, ir vajadzīgi nepārtraukti centieni gan tajās dalībvalstīs, kurās ir konstatēts risks, ka 2025. gadam noteiktie mērķrādītāji netiks sasniegti, gan dalībvalstīs, kurās saskaņā ar novērtējumu pastāv iespēja tos sasniegt, lai gan tām vēl ir jāveic zināms darba apjoms. Tā kā pareizas atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanā saskaņā ar atkritumu apsaimniekošanas hierarhiju bieži rodas jaunas problēmas, arī tām valstīm, kuras jau 2019. un 2020. gadā ir pārsniegušas 2025. gadam noteikto mērķrādītāju attiecībā uz sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu, ir jāturpina īstenot rīcībpolitikas pasākumus, kuri ļautu saglabāt un vēl vairāk uzlabot rādītājus, arī saistībā ar jauno aprēķina noteikumu piemērošanu reciklēšanai. Būtu jāturpina centieni sasniegt konkrētam materiālam specifiskus izmantotā iepakojuma, jo īpaši izmantotā plastmasas iepakojuma, reciklēšanas mērķrādītājus.

[14] Novērtējot mērķrādītāju neizpildes riskus, tika ņemti vērā dati un informācija, kas bija pieejami līdz 2022. gada aprīlim.

Atsauces dati: © *ESRI*

Dalībvalstis, kas nav pakļautas riskam attiecībā uz abiem mērķrādītājiem

Dalībvalstis, kurās pastāv risks attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanas atkalizmantošanai un reciklēšanas mērķrādītāju, bet nepastāv risks attiecībā uz visa izlietotā iepakojuma reciklēšanas mērķrādītāju

Dalībvalstis, kas ir pakļautas riskam attiecībā uz abiem minētajiem mērķrādītājiem

Nav iekļauts

1. attēls. ES dalībvalstu izredzes sasniegt sadzīves atkritumu un izlietotā iepakojuma sagatavošanas atkalizmantošanai un reciklēšanas mērķrādītājus (*Avots: Eiropas Vides aģentūra*[15])

4. SADZĪVES ATKRITUMI

Eiropā 2020. gadā uz vienu iedzīvotāju tika radīts vidēji 521 kg sadzīves atkritumu, no kuriem 49 % sagatavoja atkalizmantošanai vai reciklēja, bet aptuveni 23 % apglabāja atkritumu poligonos[16]. Radīto atkritumu daudzums pēdējos gados ir lēnām palielinājies.

Juridiskie pienākumi attiecībā uz sadzīves atkritumu apsaimniekošanu ir izklāstīti Atkritumu pamatdirektīvā. Pirms 55 % mērķrādītāja sasniegšanas attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu[17], kas ir jāsasniedz līdz 2025. gadam, dalībvalstīm līdz 2020. gadam ir jāsasniedz 50 % mērķrādītājs[18]. Direktīvā ir iekļauti arī

[15] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are
[16] *Eurostat*
[17] Direktīvas 2008/98/EK 11. panta 2. punkta a) apakšpunkts.
[18] Lai aprēķinātu 2020. gada mērķrādītāju, dalībvalstis var izvēlēties vienu no četrām metodēm, kas tām ļauj to piemērot noteiktām plūsmām vai visiem sadzīves atkritumiem; mērķrādītāji 2025., 2030. un 2035. gadam attiecas uz visiem sadzīves atkritumiem.

vērienīgi ilgāka termiņa mērķrādītāji: 60 % līdz 2030. gadam un 65 % līdz 2035. gadam[19], kā arī citas prasības, piemēram, ieviest dalītu atkritumu savākšanu un pieņemt valsts atkritumu apsaimniekošanas plānus un atkritumu rašanās novēršanas programmas.

Pamatojoties uz Eiropas Vides aģentūras veikto novērtējumu un padziļinātu pārskatu par dalībvalstu reciklēšanas veiktspēju un atkritumu apsaimniekošanas politiku[20], ir konstatēts, ka **risks, ka līdz 2025. gadam mērķrādītājs panākt 55 % sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu netiks sasniegts, pastāv 18 dalībvalstīs: Bulgārijā, Francijā, Grieķijā, Horvātijā, Igaunijā, Īrijā, Kiprā, Latvijā, Lietuvā, Maltā, Polijā, Portugālē, Rumānijā, Slovākijā, Somijā, Spānijā, Ungārijā un Zviedrijā.**

Ņemot vērā to, cik trūkst, lai dalībvalstis sasniegtu 2025. gada mērķrādītāju, kā arī to īpašās problēmas un situāciju, ir izstrādāti galvenie katrai valstij adresēti **ieteikumi**, kuru nolūks ir uzlabot sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu. Tas tika panākts procesā, kurā cieši iesaistītas valsts iestādes. Ja valsts un vietējās iestādes sadarbībā ar atkritumu apsaimniekošanas nozari ierosinātos pasākumus raiti īstenos, tie varētu ievērojami paātrināt reciklēšanas rezultātu uzlabošanos. Šim ziņojumam pievienotajos dienestu darba dokumentos ir izklāstītas šīs iespējamās darbības attiecībā uz katru dalībvalsti, kurā pastāv risks. Galvenās kopējās prioritātes un ar tām saistītās problēmas ir izklāstītas nākamajā izcēlumā.

Var pamatoti pieņemt, ka šis novērtējums arī skaidri norāda uz risku, ka dalībvalstis nesasniegs 2030. gadam izvirzīto 60 % mērķrādītāju attiecībā uz sagatavošanu atkalizmantošanai un reciklēšanu, ja netiks pielikti papildu pūliņi, tai skaitā paātrināta pieņemtās rīcībpolitikas un reformu īstenošana.

[19] Direktīvas 2008/98/EK 11. panta 2. punkta c), d) un e) apakšpunkts.
[20] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are

1. izcēlums. Sadzīves atkritumi

- Lielākā daļa dalībvalstu ir īstenojušas vai pašlaik īsteno **reformas atkritumu apsaimniekošanas jomā**, kuru rezultātā līdz 2025. gadam un pēc tam tiks nodrošināta **apritīgāka pieeja** un palielināsies sagatavošanas atkalizmantošanai un reciklēšanas rādītāji. Tomēr dažos gadījumos kavēšanās to piemērošanā negatīvi ietekmē šo valstu sniegumu. **Covid-19 pandēmijas un enerģētikas krīzes** radīto problēmu dēļ var būt nepieciešama īpaša rīcība, lai izvairītos no kavēšanās atkritumu apsaimniekošanas jomā pieņemto valsts reformu īstenošanā.
- **Bioloģiskie atkritumi** ir vissvarīgākā atkritumu plūsma, attiecībā uz kuru ir jārīkojas, jo tie veido vidēji 34 % no sadzīves atkritumiem. Galvenā uzmanība būtu jāpievērš **efektīvas bioloģisko atkritumu dalītas savākšanas un apstrādes jaudas** ieviešanai vai **paplašināšanai**. Pareiza bioloģisko atkritumu apsaimniekošana ļautu izmantot bioloģiskos atkritumus kā mēslojumu un augsnes uzlabotāju, kā arī biogāzes ražošanai[21]. Tas var sniegt būtisku ieguldījumu **klimata mērķu** sasniegšanā un palīdzēt **sasniegt ES mērķus attiecībā uz enerģiju un kritiski svarīgajām izejvielām**, aizstājot izraktos minerālmēslus un vienlaikus uzlabojot augsnes veselību.
- Būtiski sagatavošanas atkalizmantošanai un reciklēšanas priekšnoteikumi ir augsti atkritumu savākšanas rādītāji un dalītas savākšanas kvalitāte; to varētu pilnvērtīgāk panākt, izvirzot **mērķrādītājus** attiecībā uz **obligātu dalītu atkritumu savākšanu** pašvaldību līmenī. Šie pasākumi būtu jābalsta uz stimuliem un pārskatatbildību (piemēram, varētu ieviest finansiālas atlīdzības un sodu sistēmu atkarībā no šo mērķrādītāju izpildes).
- Ir nepieciešami pasākumi, kuri **mudinātu mājsaimniecības** šķirot atkritumus, citstarp šķirotie atkritumi ir jāsavāc biežāk nekā jauktie atkritumi.
- Dalībvalstis neizmanto visu **ekonomisko pasākumu** spektru, kas pieejams, lai samazinātu atkritumu apglabāšanu poligonā un sadedzināšanu (piemēram, poligona un sadedzināšanas nodokļi) un uzlabotu atkritumu apstrādi, kas saistīta ar augstākiem atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas posmiem, tādiem kā sagatavošana atkalizmantošanai un reciklēšana (piemēram, shēma "cik izmet, tik maksā" un depozīta atgriešanas shēmas).
- Dalībvalstīm ir jānovērš investīciju trūkums, citstarp lietderīgi izmantojot ES līdzekļus tam, lai attīstītu **atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūru, kas veicina uzlabotu atkritumu rašanās novēršanu, atkalizmantošanu un reciklēšanu**.
- Dalībvalstīm būtu jāveic pasākumi, kuri **novērš nepārstrādājamu atkritumu rašanos**. Dažas dalībvalstis vēl nav pārskatījušas savas **atkritumu rašanās novēršanas valsts programmas**. Šo pārskatīšanu paredzēts pabeigt līdz 2023. gadam.
- Lai veicinātu iedzīvotāju iesaisti labākā atkritumu apsaimniekošanā, būtiska nozīme ir **informētības veicināšanas pasākumiem**. Tos var pielāgot dažādām mērķgrupām (piemēram, mājsaimniecībām, studentiem vai tūristiem).

[21] https://www.eea.europa.eu/publications/biowaste-in-europe

5. IZLIETOTAIS IEPAKOJUMS

ES radītais izlietotā iepakojuma kopapjoms 2020. gadā sasniedza aptuveni 79,6 miljonus tonnu[22]. Vidējais kopējais iepakojuma reciklēšanas līmenis ES laikposmā no 2005. līdz 2016. gadam ir pastāvīgi palielinājies (67,6 % 2016. gadā), savukārt laikposmā no 2016. līdz 2020. gadam ir vērojams neliels samazinājums (64 % 2020. gadā)[23]. Turklāt laikposmā no 2013. līdz 2020. gadam radītā izmantotā iepakojuma daudzums visā ES bija palielinājies par 15 %, un tas liecina, ka **lielāks darbs ir jāveic atkritumu rašanās novēršanas jomā**.

Juridiskie pienākumi attiecībā uz izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu ir izklāstīti Iepakojuma direktīvā. Tie ietver reciklēšanas mērķrādītāju līdz 2025. gadam panākt, ka 65 % visa izlietotā iepakojuma tiek sagatavots atkalizmantošanai/reciklēts, un mērķrādītājus attiecībā uz konkrētiem materiāliem – papīru un kartonu, stiklu, alumīniju, plastmasu un koksni. Dalībvalstīm ir atļauts līdz 5 procentiem no mērķrādītāja sasniegt, atņemot atkalizmantojamā tirdzniecības iepakojuma daļu, kas pirmo reizi laists tirgū un atkalizmantots kā daļa no iepakojuma atkārtotas izmantošanas sistēmas, un attiecībā uz koka iepakojumu pilnībā ņemt vērā tā labošanu atkalizmantošanai. Direktīvā ir iekļauti arī vērienīgi ilgāka termiņa reciklēšanas mērķrādītāji: 70 % līdz 2030. gadam attiecībā uz visu iepakojumu, kā arī konkrēti mērķrādītāji attiecībā uz papīru un kartonu, stiklu, alumīniju, plastmasu un koksni[24].

Saskaņā ar Eiropas Vides aģentūras veikto novērtējumu[25] ir kopumā konstatēts, ka **risks, ka līdz 2025. gadam mērķrādītājs panākt 65 % izlietotā iepakojuma reciklēšanu netiks sasniegts, pastāv 10 dalībvalstīs: Bulgārijā, Grieķijā, Horvātijā, Kiprā, Lietuvā, Maltā, Polijā, Rumānijā, Slovākijā, Ungārijā.**

Turklāt tiek uzskatīts, ka vairākās dalībvalstīs pastāv risks, ka netiks sasniegts viens vai vairāki konkrētam materiālam noteiktie mērķrādītāji, un vislielākais risks šajā ziņā attiecas uz **plastmasu**:

Plastmasa	**Austrijā, Bulgārijā, Dānijā, Francijā, Grieķijā, Horvātijā, Itālijā, Īrijā, Kiprā, Latvijā, Luksemburgā, Maltā, Polijā, Portugālē, Rumānijā, Slovākijā, Somijā, Spānijā un Ungārijā**
Stikls	**Bulgārijā, Grieķijā, Horvātijā, Kiprā, Lietuvā, Maltā, Polijā, Portugālē, Rumānijā un Ungārijā**
Alumīnijs	**Čehijā, Grieķijā, Horvātijā, Kiprā, Maltā, Portugālē, Rumānijā, Slovākijā un Spānijā**
Melnie metāli	**Dānijā, Horvātijā, Maltā, Portugālē un Rumānijā**
Papīrs un kartons	**Horvātijā, Maltā, Slovākijā un Spānijā**
Koksne	**Horvātijā un Maltā**

[22] *Eurostat*
[23] *Eurostat*
[24] Direktīvas 94/62/EK 6. panta 1. punkta h) un i) apakšpunkts.
[25] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are

Novērtējumā tika konstatētas arī neatbilstības iepakojuma datos, kurus paziņojušas vairākas dalībvalstis; tās norāda, ka tirgū laistā iepakojuma apjoms varētu būt lielāks, nekā atspoguļots dalībvalstu ziņotajos datos. Turklāt jaunais reciklēšanas rādītāju aprēķins paredz, ka dalībvalstis to piemēro no 2020. gada, un sagaidāms, ka ikgadējā ziņošana par izlietotā iepakojuma rašanos un reciklēšanu paziņotos reciklēšanas rādītājus par dažiem procentpunktiem samazinās[26]. Tajā pašā laikā, ja dalībvalstis veiks pasākumus, kuri nodrošinās atkārtotas izmantošanas sistēmu paplašināšanos, tām būs jāsasniedz zemāki reciklēšanas mērķrādītāji.

Provizoriski pārskatot *Eurostat* apkopotos datus par izlietoto iepakojumu 2020. atsauces gadā, tika konstatēts, ka joprojām ir spēkā novērtējums par dalībvalstīm, kurām draud risks, ka izvirzītie mērķrādītāji netiks sasniegti. Kopumā vērojams neliels reciklēšanas rādītāju samazinājums (tomēr dalībvalstīs bija vērojamas ļoti atšķirīgas tendences: dažās valstīs šie rādītāji pieauga, bet citās samazinājās). Turklāt šajā posmā vēl nav iespējams minētās izmaiņas skaidri sasaistīt ar konkrētiem iemesliem vairāku faktoru dēļ, konkrētāk, reciklēšanai piemērojamās jaunās aprēķina metodes un Covid-19 pandēmijas seku dēļ.

Šim ziņojumam pievienotajos dienestu darba dokumentos ir izklāstīti iespējamie pasākumi, ko varētu veikt, lai ievērojami samazinātu risku, ka izlietotā iepakojuma mērķrādītāji netiks sasniegti. Dažas iepriekš 1. izcēlumā uzskaitītās kopējās prioritātes attiecas arī uz iepakojumu. Konkrētas problēmas un prioritātes saistībā ar iepakojumu ir izklāstītas tālāk 2. izcēlumā.

[26] Ar Direktīvām (ES) 2018/850 un 2018/851 tika ieviesti jauni aprēķina noteikumi, kuros paredzēts, ka reciklēšanu mēra tad, kad iepakojuma atkritumi nonāk reciklēšanas procesā. Saskaņā ar iepriekšējiem noteikumiem, kas atspoguļoti statistikā līdz 2019. gadam un dažās dalībvalstīs – statistikā līdz 2020. gadam, ir atļauts par visiem dalīti savāktajiem atkritumiem ziņot kā par reciklētiem.

2. izcēlums. Izlietotais iepakojums

- Lai uzlabotu reciklēšanas rādītājus, joprojām ir būtiski veikt **nepārtrauktus uzlabojumus dalītas savākšanas jomā**. Uzlabojumus dalītas savākšanas jomā vislabāk var panākt, kombinējot to, ka lielu iedzīvotāju daļu aptver augstas ērtības dalītas savākšanas sistēmas, piemērojot depozīta atgriešanas shēmas, ieviešot dalītas savākšanas tvertnes sabiedriskās un komerciālās vietās un uzlabojot informētību.
- Lielākajai daļai dalībvalstu ir grūtības sasniegt mērķrādītāju attiecībā uz **plastmasas iepakojumu**. Šo problēmu var risināt, uzlabojot plastmasas dalītās savākšanas sistēmas un palielinot plastmasas šķirošanas un apstrādes jaudu.
- Pastiprināti **centieni izveidot iepakojuma atkalizmantošanas sistēmas** dos labumu videi un palīdzēs dalībvalstīm sasniegt ES iepakojuma reciklēšanas mērķrādītājus.
- Dalībvalstīs, kurās reciklēšanas sniegums ir vājāks, **dati par iepakojumu** bieži vien **nav konsekventi**. Tas norāda, ka, iespējams, dati par tirgū laistā iepakojuma daudzumu neatspoguļo pilnu ainu, kā rezultātā statistikas dati ir neprecīzi, un ka ražotāji, iespējams, neuzņemas pilnu paplašināto atbildību par atkritumu savākšanas, šķirošanas un reciklēšanas finansēšanu.
- **Piemērojot jaunos aprēķina noteikumus**, kas ir jāpiemēro no 2020. gada, ietekme, ko radīja atkritumu apsaimniekošanas prakses un infrastruktūras uzlabojumi, paziņotajos datos var tikt atspoguļota izkropļotā veidā. Jauno aprēķina noteikumu ietekmi vēl nevar pilnībā novērtēt, taču dažu dalībvalstu sniegtie dati par 2020. gadu liecina, ka rādītāji par dažiem procentpunktiem samazināsies.

6. APGLABĀŠANA POLIGONĀ

Apglabāšana poligonā ir visnevēlamākā atkritumu apstrādes iespēja. Atkritumu poligonu direktīvā[27] ir paredzēts, ka dalībvalstīm līdz 2035. gadam sadzīves atkritumu apglabāšana poligonā ir jāsamazina līdz maksimāli 10 % no šo atkritumu kopapjoma, un tajā ir ieviests aizliegums poligonā apglabāt dalīti savāktus atkritumus, ieskaitot bioloģiski noārdāmus atkritumus.

Lai gan līdz 2016. gadam apglabāto sadzīves atkritumu daudzums ES kopumā pastāvīgi samazinājās (2013.–2016. gada periodā samazinājās par 18 %[28]), laikposmā no 2017. līdz 2020. gadam šī tendence nebija lineāra, un 2020. gadā apglabāto sadzīves atkritumu apjoms bija aptuveni 53,5 miljoni tonnu. Turklāt vidējais sadzīves atkritumu apglabāšanas poligonā līmenis ES 2020. gadā joprojām bija 23 %. Tomēr ES joprojām pastāv būtiskas atšķirības: 2020. gadā **astoņas dalībvalstis joprojām poligonos apglabāja vairāk nekā 50 % sadzīves atkritumu**, bet trīs no tām ziņoja, ka šis rādītājs **pārsniedz 70 %**.

[27] Direktīvas 2018/850 5. panta 5. punkts.
[28] *Eurostat*

Kopumā 13 dalībvalstis joprojām ir tālu no mērķrādītāja līdz 2035. gadam panākt, ka poligonos apglabā ne vairāk kā 10 % no sadzīves atkritumu apjoma[29]: šīs valstis ir **Bulgārija, Čehija, Grieķija, Horvātija, Kipra, Latvija, Malta, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Spānija un Ungārija.**

Attālumam līdz mērķrādītājam ir jāpievērš papildu uzmanība, un ir jāīsteno koriģējoši pasākumi, pat ja ir nepieciešams ilgāks laiks, lai precīzāk noteiktu mērķrādītāju nesasniegšanas risku.

Eiropas Komisijas uzdevumā veiktajā pētījumā[30] arī tika konstatēts, ka 15 dalībvalstis nebija pilnībā izpildījušas minētajā direktīvā[31] noteikto pienākumu pirms apglabāšanas poligonā atkritumus apstrādāt.

Neraugoties uz ievērojamiem uzlabojumiem kopš Atkritumu poligonu direktīvas pieņemšanas un prasībām neatbilstošu poligonu slēgšanas visā ES, to atkritumu poligonu skaits, kas **neatbilst** Atkritumu pamatdirektīvā un Atkritumu poligonu direktīvā izklāstītajām **prasībām**, joprojām rada bažas. 2021. gada beigās **joprojām darbojās 1995 nelegāli vai standartiem neatbilstoši poligoni**, kas bija jāatjauno vai jāpielāgo ES standartiem[32].

7. PARAUGPRAKSE

Dalībvalstīm ir kopīgas problēmas atkritumu apsaimniekošanas jomā, un daudzi risinājumi jau ir atrasti un piemēroti. Šādu risinājumu plaša izplatīšana tiek uzskatīta par prioritāti. Šā ziņojuma mērķis ir apzināt dažus paraugprakses piemērus sadzīves atkritumu un izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas jomā katrā dalībvalstī, sniedzot pārskatu par veiksmīgām iniciatīvām un pasākumiem, kurus varētu atkārtot citās valstīs un kuri varētu palīdzēt dalībvalstīm sasniegt noteiktos mērķrādītājus.

Apkopotie paraugprakses piemēri aptver plašu atkritumu apsaimniekošanas jautājumu loku, piemēram, pārvaldību, dalītu savākšanu, tai skaitā attālos reģionos, publiskā un privātā sektora partnerības, atkritumu atkalizmantošanu un to rašanās novēršanu, atkritumu apstrādi, komunikāciju un izpratnes veicināšanu, ekonomisko instrumentu īstenošanu un iedarbīgas ražotāja paplašinātas atbildības shēmas.

8. SECINĀJUMI

ES tiesību akti par atkritumiem ir veicinājuši ievērojamus uzlabojumus atkritumu apsaimniekošanā, sekmējot ES apritīguma un nulles piesārņojuma mērķrādītāju sasniegšanu. Tomēr, lai Eiropas Savienība varētu pilnībā izmantot tīrākas un apritīgākas ekonomikas sniegtos vidiskos un ekonomiskos ieguvumus, kā arī sekmīgi konkurēt pasaulē, kurā resursi kļūst arvien trūcīgāki, ļoti svarīgi ir šos tiesību aktus īstenot pilnā mērā. Turpmākie centieni ir būtiski arī tādēļ, ka ievērojami pieaug izlietotā iepakojuma daudzums, tikai nedaudz samazinās kopējais radīto atkritumu daudzums (par 4 % laikposmā no 2010. līdz

[29] https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states-are

[30] *Milieu* (2017), "*Study to assess the implementation by the EU Member States of certain provisions of Directive 1999/31/EC on the landfill of waste*".

[31] Atkritumu poligonu direktīvas 6. panta a) punkts.

[32] Šis skaitlis noteikts, balstoties uz to nelegālo vai standartiem neatbilstošo poligonu skaitu, attiecībā uz kuriem notiek pārkāpumu procedūras.

2020. gadam) un plastmasas atkritumu jūrā izraisītais piesārņojums, kā arī sadzīves atkritumu atliku daudzums ir samērā stabils, un tas viss apdraud nulles piesārņojuma mērķrādītāju sasniegšanu līdz 2030. gadam[33].

Komisijas agrīnās brīdināšanas ziņojumos par atkritumiem un citiem atbilstības veicināšanas pasākumiem ir norādīts, ka dalībvalstīs ir vērojams nepārtraukts progress, lai gan snieguma līmeņi ir dažādi. ES kopumā vidējais sadzīves atkritumu sagatavošanas atkalizmantošanai un reciklēšanas līmenis laikposmā no 2010. līdz 2020. gadam ir palielinājies, lai gan lēni (no 37 % līdz aptuveni 47 %), savukārt apglabāšana poligonā ir ievērojami samazinājusies — no 31 % līdz aptuveni 23 %. Tomēr ir konstatēti arī nopietni trūkumi, kavējumi un problēmas, kas ir ātri jārisina.

Sekmīga attīstība ir iespējama, ja attiecīgās dalībvalstis īstenos pasākumus, kas izklāstīti šajā ziņojumā un pievienotajos dienestu darba dokumentos par konkrētām valstīm. Rīcībā ir jāiekļauj skaidrs uzsvars uz bioloģiskajiem atkritumiem un izlietoto iepakojumu. Atkritumu apsaimniekošanas veiktspējas uzlabošana ir saistīta ar dalītas savākšanas veicināšanu, kas ir būtiska, lai nodrošinātu atkritumu kvalitāti un iespēju tos reciklēt. Vienlaikus ir steidzami jāpalielina sagatavošana atkalizmantošanai un jāturpina attīstīt atkritumu apstrādes jaudas šķirošanai un reciklēšanai, jo tas ļaus pāriet uz augstākiem atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas posmiem.

Citi svarīgi nepieciešamie pasākumi ir saistīti ar datu kvalitātes uzlabošanu, noteikumu iedarbīgas izpildes panākšanu un uzlabotu ekonomisko instrumentu ieviešanu, piemēram, ar efektīvām ražotāja paplašinātas atbildības shēmām un piemērotiem atkritumu poligonu un atkritumu sadedzināšanas nodokļiem. Tie visi ir būtiski, lai pilnībā izmantotu aprites ekonomikas priekšrocības un izpildītu atkritumus reglamentējošo ES tiesību aktu prasības.

Komisija turpinās atbalstīt dalībvalstis to īstenošanas centienos. Tas ietver tehnisko palīdzību, tai skaitā izmantojot Vides īstenošanas pārskatu[34], Eiropas pusgada ieteikumus valstīm[35], norādījumus par dalītu savākšanu[36], veicot paraugprakses apmaiņu[37], ieviešot reformas un investīcijas saskaņā ar atveseļošanas un noturības mehānismu un piešķirot finansiālo atbalstu no citiem ES fondiem, piemēram, Kohēzijas politikas fondiem (Eiropas Reģionālās attīstības fonds un Kohēzijas fonds). Turklāt Komisija ir uzsākusi arī citas iniciatīvas, kas veicina ekonomikas apritīgumu un samazina radīto atkritumu daudzumu; te minami priekšlikumi jaunām regulām par iepakojumu un iepakojuma atkritumiem un par ilgtspējīgu ražojumu ekodizainu, kā arī Rūpniecisko emisiju direktīvas pārskatīšana.

Visbeidzot, atzīstot, ka situācija atkritumu apsaimniekošanas jomā dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga, ES noteikumi par atkritumiem dažām dalībvalstīm dod iespēju ar īpašiem nosacījumiem atlikt atbilstības termiņu pēc mērķrādītājos noteiktajiem gadiem. Šī iespēja būtu rūpīgi jāapsver, jo kavēšanās, pieņemot nepieciešamās reformas, aizkavēs arī vides un ekonomikas ieguvumus no aprites ekonomikas, citstarp pasākumus, kuru mērķis ir mazināt spiedienu uz dabas resursiem un atkarību no importa.

[33] https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan/zero-pollution-targets_en
[34] http://ec.europa.eu/environment/eir/index_en.htm
[35] https://commission.europa.eu/publications/2022-european-semester-country-specific-recommendations-commission-recommendations_en
[36] Piem., norādījumi par sadzīves atkritumu dalītu savākšanu https://data.europa.eu/doi/10.2779/691513
[37] *TAIEX-EIR Peer2Peer* — http://ec.europa.eu/environment/eir/p2p/index_en.htm